

LEHCETÜ'L-LÜGAT'TE TIBBİ İSİMLER II (E-Ö) (*)

H. Ahmet KIRKKILIÇ (**)

Öz

Lehçetü'l-Lügat şeyhülislam, musikişinas, besteci, müzik tarihçisi, âlim bir yazar ve şairdir. Müderrislik ve kadılıktan başlayarak, murahaslık ve şeyhülislamlığa kadar çeşitli devlet görevlerinde bulunan Ebu İshakzade Esad Mehmed Efendi'nin önemli eserlerinden biridir. Eserde 3703 madde başı kelime mevcuttur. Bazı maddeler birkaç satırla anlatılırken bazıları sayfalarla devam etmektedir. Lehçetü'l-Lügat Türkçeden Arapça, Farsçaya hatta Türkçeden Türkçeye bir lügat özelliği de gösterir. Esad Efendinin bu bilinçli Türkçülük ve Türkçeciliği ona dil bilimi alanında da mümtaz bir yer ayırır. Çalışmada Lehçetü'l-Lügat'te tıp ilmine ait kelimeler olduğu gibi alınmış, madde başlığının ardından günümüzdeki tıbbi izahı ve maddenin Latince adı verilmiştir. Bunu takiben Lehçetü'l-Lügat'teki madde içeriği, maddenin günümüzde bilinen faydaları ve maddeye dair bir resim de maddeye dâhil edilmiştir. Çalışmada içerikte yer alan yalnızca tıbbi yararlar madde içinde bırakılmıştır. Alternatif tıbbın gündemde olduğu bir dönemde geçmişte yapılan tecrübeler doğrultusunda eserde yer alan bitki, hayvan, taş veya maddenin tıbbi yararlarının konuyla ilgilenenler açısından önem arz edeceği, dil çalışması yapanların, biyoloji, zooloji, kimyayla ilgilenenlerin de eserden faydalanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Lehçetü'l-Lügat, Esad Mehmed Efendi, Tıp, Şifalı Bitkiler, Alternatif Tıp.*

*) Lehçetü'l-Lügat'te Tıbbi İsimler başlıklı bu çalışma Atatürk Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (ATASEM) tarafından 21-23 Haziran 2019 tarihinde Erzurum'da gerçekleştirilen "II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni"nde tam metin bildiri olarak sunulmuştur. Çalışma, kapsamlı olması nedeniyle "Lehçetü'l-Lügat'te Tıbbi İsimler I", "Lehçetü'l-Lügat'te Tıbbi İsimler II" ve "Lehçetü'l-Lügat'te Tıbbi İsimler III" başlıklarıyla üç bölüm hâlinde yayımlanacaktır.

**) Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
(e-posta: akirkkilic@agri.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4543-4964>

Medical Terms at *Lehçetü'l-Lügat* (E to Ö)

Abstract

Ebu İshakzade Esad Mehmed Efendi was Shaykh al-İslam, music lover, composer, music historian, a scholar and poet. Lehçetü'l-Lügat is one of the most important works of Ebu İshakzade Esad Mehmed Efendi, who has served in various state positions starting from the professorship and cadi, to the delegacy and the sheikh al-Islam. There are 3703 headwords in the work. Some items are described in a few lines, while others continue with pages. Lehçetü'l-Lügat shows a dictionary feature from Turkish to Arabic and Persian, even from Turkish to Turkish. This conscious Turkism and Turkishism of Esad Efendi give him a privileged place in the field of linguistics. In the study, the words of medical science were taken as in Lehçetü'l-Lügat and after the entry the current medical explanation and the Latin name of the item were given. Subsequently, the content of substance in Lehçetü'l-Lügat, the known benefits of the substance and a picture of the substance were also included. In the study, only the medical benefits included in content were left within the entry. It is thought that the medical benefits of plants, animals, stones or substances included in the work being in line with past experiences will be important for those interested in the subject, and those who study language, biology, zoology and chemistry will benefit from the work in a period when alternative medicine is on the agenda.

Keywords: *Lehçetü'l-Lügat, Esad Mehmed Efendi, Medical, Medicinal Herbs, Alternative Medicine.*

ebeğümeci (ابه كومه جى) T.

Ebeğümecigiller (Malvaceae) familyasından, malva cinsi türlerine ait tek ya da çok yıllık, yaprakları sebze olarak kullanılan, beyaz ya da pembe çiçekli, otsu bitkilerin genel adı. Kazankarası. (Malva sylvestris). "Tabiatı mutedil yahut bârid ve ratbdır. Sadrda arız olan illete nafiadır. Bevli idrar eder. Arı soktuğu yere zimâd olursa nafiadır. Sair havâss-ı kesîresi kütüb-i tıbda musarrahdır"

Taze yapraklarından hazırlanan lapa-sı çıban ve yaraların ağrısını dindirmede kullanılır, akciğerlerde balgam toplanmasında, öksürük ve bronşitte, ses kısıklıklarında, amfizemde faydalıdır, ayak şişkinlerinde, kırık ve çıkıklardan ileri gelen

şişkinliklerde banyoları çok yararlıdır, göz kuruluğu çekenlerde çayı ile pansuman iyi gelir, burun kanamasını durdurur, burun tıkanıklığını giderir, mide ve bağırsakların muntazam çalışmasını sağlar, kabızlığı giderir, mide bulantısı ve kusmaları önler, ateşi düşürüp, vücuda rahatlık verir, alerji, ciltte alerjiler sonucu görülen kaşıntılarda bitkinin çayı çok büyük fayda sağlar.

- 1) <https://www.sabah.com.tr/saglik/2014/11/24/ebeğümecinin-faydaları-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

ebûcehil karpuzu (ابوجهيل قارپوزى) T.

Kabakgillerden, elma büyüklüğünde-ki meyvesi çok acı ve iç süzdürücü, ishal edici, yeşil renkte, sert, tüylü otsu bir bitkidir. Acı elma, acı hıyar, acı karpuz, acı kavun, it hıyarı, yaban hıyarı, eşek hıyarı, acı düvelek, acı kavun, hanzal(Citrullus colocynthis; ecballium elaterium). “Tabiatı derece-i sâlisede hardır. Bazılar saniyede hardır, salisede yâbistir demişler. Mahalldir, mukatta’dır. Caziptir. Evcâ’-ı a’zâ ve mefâsıla ve irku'n-nisâ ve nikris-i bâride nafiadır. Tenkiye-i dimâg eder. Şedîdü'l-ishâldir. Mâl-i hûlyâya ve sar’a ve dâ’ü's-sa’lebe nafiadır. Yeşil iken suyunu alıp kına ile yoğurup hamamda iki ayak tabanlarına vurup (urub) dört saat mikdarı durup bade yusalar sakal kıllarını siyah eder. Lâkin mademki kına ayağında iken ağızda sığır sütü tutalar ta'amı bozuldukca sütü tazeleyeler öyle etmezler ise cümle dişleri dahi siyah eder.”

Sintüzite karşı oldukça etkilidir, basura karşı mükemmel bir ilaçtır, içindeki elateryum adı verilen içeriği idrar artırıcı ve ishal yapıcı özelliğe sahiptir, uyuz ve kaşıntıyı geçirir.

Fotoğraf 2: Ebûcehil karpuzuç²

2) <http://www.vizyon500k.com/ebucehil-karpuzu-kullanimi-ve-faydolari.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

em (ام) T.

İlaç, merhem

em etmek (امایتمك) T.

İlaç yapmak

enir (الکیر) T.

*Bir tür yaban mersini. "Meşhur köktür... Tabiatı derece-i sâlisede har ve yâbistir. Muhallel ve mulattaftır. Mideyi ve kebedi teshin eder ve midede olan balğamı tahlil eder ve tihâlda olan süddeleri açar. Behak ve berası ekl ile ve tilâ ile gider. Sair menafî kütüb-i tıbda mezkûr-
dur."*

Toplar ve kılcal damar hastalıklarında, damar daraltıcı, mikrop öldürücü, mafsal ağrıları, ayak ağrısı, bacak krampları, gut'ta, basurda, menopozda, ödemde, bacak ödeminde, varis, flebit, sarılık, toplar-damar yangısı, taş ve kum dökücü, iştah açıcı, idrar artırıcı, ateş düşürücü ve terletici olarak kullanılır, lenf bezleri iltihabında, damar tıkanıklığında, dolaşım bozukluklarında faydalıdır.

Fotoğraf 3: Enir.³

3) <https://www.sifalibitkilerim.com/sifali-bitkiler-sozlugu/enir.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

enkâr (انكار) Ar.

Birleşikgillerden, yaprakları dikenli yaban bir bitki, eşek dikenini, kengel, kenger (*Cynara cardunculus*). "Meşhurdur... Kütüb-i müfredât-ı tıbbın cümlesinin tahrir ve tavsiflerinden malûm ve münfehim olan budur ki bustânîsi enkârdır. Berrîsi deve dikenini olmaktadır. Tabiatı har ve yâbistir. **Kuvvet-i bâhır ziyade eyler. Kele'i ve mesaneyi teshîn eyler. Lâkin batî'ü'l-inhizâmıdır. Semûzât ile ve ebâzîr-i hârre ile muherrâ pişirip yemek gerektir.** Güzafî en-Nüzhet."

Migreni tedavi eder, sindirim istemi-ne iyi gelir, karaciğer yağlanması olanlar yemeğini yapıp yiyebilir, böbreklerin çalışmasını sağlar, karaciğer iltihabı dâhil, aşırı alkol ve bazı ilaçların neden olduğu safra yolu iltihabı, siroz ve kronik karaciğer hastalılarında olumlu katkılar sağlar, sigaranın zararlarını etkisiz hâle getirir.

Fotoğraf 4: Enkâr.⁴**ergavân** (ergavan) (ارغوان) Far.

Baklagiller (*Leguminosae*) familyasından, yaprakları almaşık dizilişte ve

kalp şeklinde olan, eflatunla kırmızı arası renkte çiçek açan, , 10 tane erkek organı bulunan, Batı ve Güney Anadolu'da doğal olarak yayılış gösteren, çalı ya da ağaç formunda yaprak döken bitkiler, deliboy-nuz (*Cercis siliquastrum*). "Mu'arrebdir. Farisi'si Türki'de müstamel ve meşhur olduğu üzere erguvandır. Tabiatı bârid ve yâbistir. **Eğer kökünün kabuğunu kayna-tıp içseler kay' ettirir. Ağacının külünü saça, sakala, kaşa sürseler siyah eyler. Eğer dökülmüş ise bitirir.** Sair menafîi kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Ateşi düşürür, ter ve idrar söktürür, hazım sistemini düzeltir yatıştırıcı, kuvvet verici, ishal kesici, romatizma ağrılarını giderici etkilere sahiptir. Osmanlı döneminde erguvanın dallarından baston yapılmış; erguvan çiçekleri eski İstanbul mutfağında salatalara renk ve lezzet katmak için kullanılmıştır.

Fotoğraf 5: Ergavân (ergavan).⁵

4) <http://www.milliyet.com.tr/esek-dikeni-nedir-faydalari-pembenar-detay-alternatifip-2684401/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

5) <https://sagligimicin.com/forum/konular/erguvan-agaci-bitkisinin-faydalari-nelerdir-nasil-hazirlanir.6743/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

erik (اريك) *T.*

Gülgiller (Rosaceae) familyasından, yaprakları basit, yenen etli ve sulu bir meyvesi olan, beyaz çiçekli bir ağaç (Prunus domestica). "Tabiatı derece-i sâniye evvelinde bârid ahirinde ratbdır. Bazılar mutedildir demiş. Bazıları derece-i ûlâda bâriddir demiş. **Pişirip suyunu süzüp şeker katıp içseler safrayı ishal eder ve teskîn-i atş eder. Lâkin erhâsı vardır ve halt-ı mâ'ı tevlid eder.** Sair havassı kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Mide gazı, kabızlık ve gaz problemini önler, bağ dokusunu güçlendirerek sarkmaları önler, cildin genç kalmasını sağlar, kan şekerini dengeler, kansızlığı önler, bağışıklığı güçlendirir, görme sorununu önlediği düşünülmektedir, antioksidan olarak kanser hücreleri üzerinde etkilidir.

Fotoğraf 6: Erik.

eyrelti (ايكرلتى) *T.*

Atkuyrukları, kibritotlarının da dâhil olduğu şubede, 12. 000 türü bulunan bitki bölümüdür. Eğreltiotugiller familyasından, boyu 120 cm'ye kadar olan, yapraklarının iç yüzünde spor keseleri bulunan damarlı çiçeksiz bitkidir. Hekimlikte; erkek eğreltiotu hulasası kullanılır. Zehirlidir. Tavsiye edilen miktarı aşmamak gerekir (Pteridophyta). Eğreltilerin önemli sınıfları şunlar-

dır: Lycopodiatae (kibritotları), eguisetae (atkuyrukları), filicatae (eğreltiotları). "Meşhur ottur. Tabiatı ikinci derecede har ve yâbistir. **Kökünden dört miskal mâ'ü'l-'asel ile içilse damar nimarlır kurdunu kırar.** Sair menafı ve havassı kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Eğrelti otu antimikrobiyal özellikler gösterdiğinden özellikle bakteri kaynaklı birçok hastalıktan vücudu koruyor, var olan hastalıkların hızlı bir şekilde iyileşmesine yardımcı olur, bağırsaklarda oluşan kurtlardan, tenya ve parazitlerden de kurtardığı söylenen eğrelti otu, bu özelliğini mantar rahatsızlığı üzerinde de gösterir, antioksidan özelliğiyle vücuttaki zararlı maddeleri uzaklaştırdığından karaciğerin dostu olarak görülür, öksürük, boğaz ağrısı ve ağız içi yaralarının daha hızlı bir şekilde geçmesine destek olur. A vitamini içerdiğinden göz sağlığı üzerinde de olumlu etkilerde bulunur, kötü kolesterolü düşürür, kalp ve damar rahatsızlıklarına yakalanma riskinden korur, kilo vermeye yardımcı olur, bağırsak sağlığı üzerinde çok olumlu etkiler gösterir, basur sorununun çözümüne yardımcı olur, içerdiği vitaminlerle cilt sağlığına destekçidir, ciltte açılan yaraların da hızlı iyileşmesine destek olur, süs bitkisi olarak evde büyüdüğünde evin havasını da temizler.

Fotoğraf 7: Eyrelti.⁶

gebere (گبره) Rum.

Capparaceae familyasından kayalık yerlerde yetişen, ilaç yapılan ve yenilen, yuvarlak boz renkli dikenleri olan bir çeşit ot (*Capparis spinosa*), gebre, kapari. "Meşhur ottur. **Ekser anı turşu yaparlar.** Arabî-i galattır... Tabiatı har ve yâbistir. Merâr ve harâkati vardır. **Irku'n-nisâ marazına müptelâ olana usâresiyle ihtikân olursa nef-i azîmi vardır.** Sair menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Ağrı kesici özelliği vardır, regl düzene sokar ve ağrıların azalmasını sağlar, mide rahatsızlıkları ve ülserle faydalıdır, felç riskini azaltır, sindirim sistemini düzenler, kabızlığı giderir, idrar söktürücüdür, balgam söktürücü özelliği vardır, solucan ve parazitlerin düşmesine yardım eder, romatizma ağrılarına iyi gelir, iskorpit hastalığında faydalıdır, kan bozukluklarına iyi gelir, anti tümör etkilidir, hemoroit sorununa fayda sağlar, dalak büyümesi için oldukça faydalıdır, karaciğer işlevlerini düzenler, böbrek taşı düşürmeye yardım eder, gut hastalığı için oldukça yararlıdır,

6) <https://yemek.com/egrelti-otu/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

multipl skleroz (MS) hastalığında iyi gelir, cinsel gücü artırır, kalça rahatsızlıklarının belirtilerini hafifletir ve riskleri azaltır, kanser hastalıklarında trombosit sayısını yükselttiği için kullanılır, kapari yangına dayanıklıdır ve erozyonu önler.

Fotoğraf 8: Gebere.⁷

gelincik çiçeği (گلینجیکچیچی) T.

Yazın kırlarda, özellikle ekin tarlalarında yetişen, kırmızı ve otsu bitki, gün-güllü (Papaver rhoeas). "Gelincik çiçeğinin tabiatı har ve yâbistir. Câzibdir ve müfettihtir. **Kaçan kökünü dövüp suyunu çıkarıp istinşâk eyleseler dimağı tenkiye eyler ve kaçan gelincik çiçeğini taze ceviz kabuğuyla karıştırıp anınla sakalı boyasalar ziyade siyah eyler.** Sair menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur." Tümörlere ve kelliğe çaredir. Kanamaları durdurur. Gözde enfeksiyon ya da darbe-lerden kaynaklanan kızarıklıklara, bağırsaktaki yaralara karşı etkilidir.

7) <http://www.milliyet.com.tr/kapari-ciceginin-faydalari-pembenar-detay-alternatifip-2581749/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 9: Gelincik çiçeği.⁸

geyik (كَيْيِكَ) *T.*

Geyikgillerden, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzları olan memeli hayvan (Cervus elaphus). "Etinin tabiatı har ve yâbistir. Bazılar mutedildir demişler. Mu'tedilü'l-mizâc olanlara iyidir kavlince ve fâlice nafidir. Kaçan dürûg otuyla pişirilip sara olan kimseye ekser yaydırsalar ziyade nafidir. Sair havas ve menafii kütüb-i tıbda mukayyet ve mez-kûrdur."

Kırmızı etler arasında yer alan geyik eti protein oranı yüksek bir ettir, düşük doymuş yağ içerir ve bol miktarda demir, B12, B6, niasin içerir. Geyik eti, dana etinden daha az yağ içermesi sebebiyle diyet yapanlar ve sporcular için uygun bir et tercihi olur. Kalori miktarı düşük olan geyik eti, kilo verme sürecinde et menülerini lezzetlendirebilir. Vücudun ihtiyacı olan B vitaminlerini barındırır. Kalp sağlığı için B12 vitamini geyik etinden alınabilir. Vücutta enerjiyi üreten ve hücre yenileyen niasin geyik etinde bulunur. Kanser riskini de kalp hastalığı riskini ortadan kaldıran geyik eti kişiye kendini rahatlatma hissi verir.

8) <https://www.diyadinnet.com/kadin-110-gelincik-cicegi-ve-gelincik-ciceginin-faydalari>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Vücudun kimyasal dengesini fosfor sağlar. Geyik eti de fosfor içerir. 200 gram geyik eti günlük fosfor ihtiyacınızın %60'ını karşılayacak güçtedir. Beyin gelişimi için gerekli olan Omega3 geyik etinde bulunur.

Fotoğraf 10: Geyik.⁹

giciyik (كَيْيِكَ) *T.*

Kaşınma, kaşıntı, uyuz.

gönlük (كُونَلِك) *T.*

Bir tür zamk; damla sakızı. "Meşhurdur. Ağrı ve karası olur... Tabiatı üçüncü derecede har ve yâbistir ve bazılar evvelde yâbis ikincide hardır demiş. Kuvvet-i hâfızaya ziyade nafidir. Kan tükürene bağırsak yaralarına nef-i azîmi vardır. Ağızda sakız gibi çiğnemek emrâz-ı kesîrenin def'ine sebeptir. Sair havâssı kütüb-i tıbda mukayyet ve musarrahtır."

9) <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvR2V5aWw.https://www.nefisyemek-tarifleri.com/blog/geyik-eti-nerede-bulunur-nasil-pisirilir-faydalari-nelerdir/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

güneyik (گونه يك) T.

Birleşikgillerden, yaprakları haşlanarak salata gibi yenebilen, birkaç yıllık otsu bir bitki, hindiba, karakavuk (*Cichorium endivia*). "Tabiatı fusûl-ı erba'ya tabidir. Kış mevsiminde bârid ve ratbdır. Yaz mevsiminde har ve yâbistir. Rebî'de ve harîfde mutedildir ve bilcümle bürûdete maildir. **Hindbâ ekl etmek za'f-ı kalbe nafidir. Mideye kuvvet verir ve kebidin süddelerini açar. Gerek soğuktan ve gerek sıcaktan olan mide ağrılarına nafidir. Bostânîsi ve berrîsi fiilde birbirine karîbdir.** Sair havâssı kütüb-i tıbda mukayyettir."

İdrar sökücüdür, böbrek kumlarını döker, idrar yolu iltihaplarını söker, karaciğer ve safra kesesi ağrılarını keser, iştah açar. Kaynatılmış posası gut ağrısını alır, çıbanları iyi eder, ağırlı yerlere sarılırsa faydalı olur, egzamaya iyi gelir, böcek sokmalarında acıyı keser.

Fotoğraf 11: Güneyik.¹⁰**güveği otu** [کویکی اوتی] گوه گی اوتی] T.

Ballıbabagiller (*Labiatae*) familyasından, çiçekleri er dişi, çanak yaprakları iki dudaklı, taç yaprakları bir simetrikli, mor, pembe, krem ya da beyaz renkli, meyveleri fındıksı tipte, uçucu yağ (timol) kapsayan ve baharat olarak kullanılan,

10) <https://www.sifalibitkilerim.com/sifalibitkiler-sozlugu/guneyik.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

antimikrobiyal etkili, ülkemizde 38 türle temsil edilen, otsu, tabanda odunsu, sü-rünücü gövdeli, çok yıllık bitkiler (*Thymus vulgaris*), kekik. " Birkaç türlüsü olur. Bir türüsüne Türki'de kekik derler. Sair Arabi ve Farisi müradifleri ve tabiat ve havâssı **kekik** madesinde mezkûrdur." Yağlı ve karbonatlı yiyeceklerin midede neden olduğu gaz ve şişkinliğe karşı etkilidir, anti bakteriyel özelliği sayesinde vücuttaki serbest radikalleri vücuttan idrar yolu ile atar, yemek borusu mide ve bağırsaklarda toksin birikimini önler, çayı ağız kokusunu önler, böbreklerdeki sıvı oranını dengeleyerek zararlı bakterileri idrar yoluyla atarak kum ve taş oluşumunu azaltır, anti bakteriyel özelliği sayesinde cildi derinlemesine temizlemede etkilidir, ciltteki bakterileri yok ederek cildin sıkışmasını sağlar, lekeleri gidererek cilde parlaklık sağlar, kas ağrılarını iyi gelir, kanda bulunan trombosit hücreleri dengeleyerek iltihap ve ödem oluşumunu engeller, içerdiği K vitamini aynı zamanda kemiklerin büyümesini destekler, beyinde bulunan dopamin ve serotonin mutluluk hormonlarının seviyesini artırdığı gözlemlenmiştir, depresyona ve strese karşı etkilidir.

Fotoğraf 12: Güveği otu.¹¹

11) <http://www.yasemin.com/saglik/haber/2698505-kekik-otunun-faydalari-nelendir-iste-bobrek-hastaligini-onleyen-mucize-dresinden> 10.03.2019'da alınmıştır.

güvercin [گورچین (گوگرچین)] T.

Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş (Columba). "Güvercin etinin tabiatı derece-i sâniyede har ve ratbdır. **Meniyi ve kanı artırır ve ra'seye sekteye ve fâliceye ziyade nafidir. Sair havas ve menafii kütüb-i tıbda mukayettir.**"

Fotoğraf 13: Güvercin.¹²**güvüm** (گوم) T.

Kızılçık, yaban eriği

İştah açar, terletici özellikleri sayesinde zayıflamaya çok etkilidir, şekeri önler, kırmızı burun, hemoroit, kan dolaşımı problemleri, üre, egzama, sistit, ishal, şeker gibi rahatsızlıklarda da kullanılması tercih edilmektedir.

Fotoğraf 14: Güvüm.¹³**hüdhüd kuşu** (هدهد قوشی) T.

*Gökkuzgunumsular (Coraciiformes) takımının, çavuşkuşugiller/ ibibikgiller (Upipidae) familyasından, 28 cm kadar uzunlukta, tüyleri turuncu kahverengi, başında yelpaze biçiminde tüyleri bulunan, Paleartik ve Etiyopik bölgelerde yaşlı ağaç bulunan açık yerlerde, çam orman veya yaprağını döken ormanlarda, meyve bahçelerinde ve bağlarda yaşayan, böcek ve böcek larvaları ile beslenen, yurdumuzda yazın kuluçkaya yatan bir tür (Upopa epops); çavuş kuşu, ibibik. "Meşhurdur... Hüdhüd bir mübarek kuştur. Katı çok havâssı vardır. **Evvelâ gözünü bir kimesne üzerinde getirirse aslâ bir nesneyi unutmaya, nisyânı mündefi' ola ve eger hüdhüdün dilini ziyade nisyânı olan kimesne yutsa kezâlik nisyânı mündefi' olup zekâ galip ola ki bir kez işittiği ve gördüğü nesneyi bir dahi unutmaya. Kaçan boğazlanmış hüdhüdü bir evin kapısına assalar o evin içinde olanlara sihir ve nazar isabet etmeye. Sair havâssı ahvâl-i hayvânât yazan kütübe tafsilî ile mestur ve mukayettir.**"*

12) [13\)](http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2-kvR8O8dmVyY2lu,adresinden.10.03.2019'da alınmıştır.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Fotoğraf 15: Hühüd kuşu.¹⁴

ihlâmûr (اخلامور) Rum.

Ihlamurgiller familyasından (Tiliaceae), yaprakları almaşlı dizilişli, kerestesi beğenilen, çiçekleri kimos durumlu, taç ve çanak yaprakları beşer adet ve serbest, nuks tipi meyveleri olan, yapraklarını döken, büyük bir gölge ağacı (Tilia). "Meşhur ağaçtır. Farisi'si ism-i mahsûsasına zaffer bulunmamakla (bulunmamagla) tahrir olunmadı. Ihlamur çiçeğinin mukattar suyu sevdaya ve hafakana nafidir. Sair havassı kütüb-i tıbda mukayettir ve mezkûrdur."

Ihlamur ruhsal rahatlamayı sağlar, grip, nezleye iyi gelir ve öksürüğü keser, iltihaplanmayı giderir, sindirimi rahatlatır, cildin gençleşmesini sağlar, gözleri temizler ve rahatlatır, toksinlerin atılmasını sağlar, saçları güçlendirir, kanser oluşumunu önler, enerji sağlar, ıhlamur çayı terlemeyi teşvik eder, ateş düşürür, öksürüğe iyi gelir, gribe ve nezleye iyi gelir, migren ağrılarını hafifletir, kaygıyı azaltır, stresi azaltır ve rahatlama sağlar, ishal tedavisinde kullanılır, kan basıncını düşürür, karaciğer rahatsızlıkları tedavisinde kullanılır, damar sertliğine karşı kullanılır, sindirim sisteminin daha iyi çalışmasını sağlar, kas spazmlarını giderir, safra kesesi rahatsızlıklarına karşı kullanılır, boğaz ağrısını

14) <https://www.kuslar.gen.tr/ibibik-kusu.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

alır, hazımsızlığa iyi gelir, çarpıntıyı giderir, toksinlerin atılmasına yardımcı olur.

Fotoğraf 16: Ihlâmûr.¹⁵

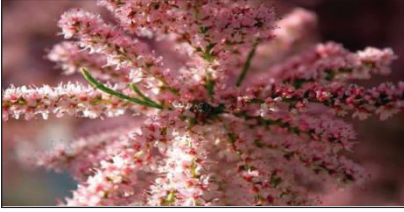
ılgun ağacı (ایلغین آغاجی) T.

İlgümgillerden, Akdeniz bölgesinde, dere ve çay kıyılarında biten, sepet örmeye yarayan bir çeşit söğüt ağacı (Tamarix). "Tabiatı bârid ve yâbistir. Bazılar har demişler. Yemişinin ziyade kabızı vardır. Yaprığıyla yemişiyle ağacının suyunu alıp başa ve vücuda döküp onunla yıkasalar kehleyi kırar. Bu mecmu sirke ile kaynatıp içseler dalağa nafidir. Yıkıp külünü rütubetli yaralara ekseler kurutup onuldur ve kökünü kaynatıp cüzam marazının iptidalarında suyunu içseler gayet nafidir. Sair menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur."

İlgün ağacının dâhilen kullanımları ıştah açıcı özelliğe sahiptir, ishal tedavisinde kullanılır, mide ve bağırsakların düzenli çalışmasını sağlar, dâhilen kullanımının cüzam için faydalı olduğu düşünülür, ayrıca frengi hastalığında da takviye tedavi olarak kullanılır, tütsüsünün koklanmasının burun kanamasını durduğu bilinir,

15) <https://www.mynet.com/ihlamurun-faydalanerlerdir-ihlamur-neye-iyi-gelir-nasil-demlenir-110104516480> adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

ayrıca tütsüden kalan küllerin yara üzerine serpilmesi ile yaraların daha çabuk kabuk bağladığı görülmüştür, haricen kullanımında ise kaynatılmış suyunun gargara yapılması ağız ve diş sağlığına oldukça faydalıdır, hemoroit tedavisinde de ciddi sonuçlar verdiği bilinir, hemoroit tedavisinde kökleri, yaprakları ve dalları kaynatılmalı ve buhar çıkışı ilgili bölgeye denk getirilmelidir, bu şekilde birkaç defa tekrarlanması hemoroit sorununu ortadan kaldıracaktır, ılgın bitkisinin bu faydalarından yararlanılması için doğadan toplanılabilir, yaz aylarında çiçek açan ılgın hemen hemen her yerde kolaylıkla bulunabilir, ılgın bitkisi tüketilirken dikkatli olunmalıdır, aşırı tüketiminin en yaygın bilinen yan etkisi mide ve bağırsakların tahriş olması şeklindedir.

Fotoğraf 17: Ilgın ağacı.¹⁶

ısrırgan otu (اصرغانوتی) T.

Isrırgan gillerden (Urticaceae), her tarafta sert tüylerle kaplı, tüyleri kırıldığında karınca asidi denilen çok kaşıntıverici bir madde çıkartan bir ot, dızlağan (Urtica). "Tabiatı derece-i sâniyede hardır. Kuvvet-i nafihası vardır. Cima z ziyade kuvvet verir. Kara ısrırgan tohumunu dövüp bal ile zekere tilâ eyleseler büyütür ve galiz eyler. Sair havassı kütüb-i tıbda mezkûrdur."

16) <https://www.yeniakit.com.tr/haber/ilgin-hangi-hastalıklara-iyi-gelmektedir-495048.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

İdrar söktürücü özelliği ile toksinleri atar, böbrek taşları oluşumunu önler, alyuvar üretimi sağlayan ısrırgan otu, anemiye iyi gelir, tansiyonu düzenler, kalp sağlığını korur, solunum sistemine iyi gelir, öksürüğü keser, alerji tedavisinden iyi bir yardımcıdır, kemik sağlığını korur, romatizmaya iyi gelir, prostatın büyümesini önler, cildi güzelleştirir, lekeleri yok eder, emziren annelerin süt kalitesini artırır, ağız ve diş bakımı yapar, saçları besler ve kuvvetlendirir.

Fotoğraf 18: İsrırgan otu.¹⁷

ıspanak [اسپناک (اسپناک)] T.

Kazayağigiller (Çenopodiaceae) familyasından, ıspanak gillerden, yaprakları sebze olarak kullanılan, iki evcikli, otsu, bir yıllık bitki (Spinacia oleracea). "Tabî ekser etibbâ katında derece-i ûlânın ahirde bârid ve ratbdır. Mahrûrû'l-mizâc olanlara gıdâ-i ceyyiddir. Bazılar mutedildir. Mebrûdın ve mahrurına nafidir demiş. Eğer tohumundan bir dirhem içseler hummaya nafidir. Sair havassı kütüb-i tıbda mezkûrdur."

17) <https://www.mynet.com/isrirgan-otunun-faydaları-nelerdir-isrirgan-otu-neye-iyi-gelir-110104552280>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Ispanak kilo vermeyi kolaylaştırır, anti kanser özelliği vardır, göz sağlığını korur, kemik sağlığını korur, ispanak hipertansiyonu düşürür, rahatlatıcı özelliği vardır, sindirim sistemi ve mideye faydalıdır, beyin sağlığını korur, ateroskleroz ve kalp krizine karşı faydalıdır, kan basıncını düşürür, bağışıklık sistemini güçlendirir, anemi önler, cilt sağlığına faydalıdır, *akneyi tedavi eder*, saç sağlığını korur. Ispanak suyu kan hücrelerinin sağlığını korur, sindirim sistemine çok faydalıdır, bağırsakların temizlenmesine ve hareketlenmesine yardımcı olur, diş eti kanamaları için anlık sonuç verir, katarakt başta olmak üzere gece körlüğü gibi görme sorunlarına yakalanma riskini azaltır, yüksek kan basıncı ile mücadele etmeye yardımcı olur, kemik ve beyin sağlığının korunması için çocukların hem de yetişkinlerin düzenli olarak tüketmesi önerilir, saç ve cilt sağlığını korumaya yardımcı olur, vücutta bulunan vitamin veya mineral eksikliklerinin giderilmesine ciddi anlamda katkıda bulunur.

Fotoğraf 19: Ispanak.¹⁸

18) <http://www.haber7.com/saglik/haber/2605995-ispaganin-faydolari-nelerdir-hangi-hastalıklardan-korur-adresinden> 10.03.2019'da alınmıştır.

ığde yemişi (ایکده یمیشی) T.

İğdegiller (Elaeagnaceae) familyasından, 10 m kadar boylanabilen, kokulu, sarı çiçekleri olan, çalı biçiminde bir ağaç (Elaeagnus). “Tabiatı ikinci derecede bârid ve yâbistir. **Su’âl-ı hâra zahîre nef’i vardır. Çiçeğini koklamak avratlarda şehvet-i cimâ’ı ziyade artırır. Hatta bazı bilâdda ığde çiçeği vaktinde karılara bir mertebe halet gelir ki kedilere mart ayında olan kırgınlık gibi olurlar. Bilâ-cimâ’ olamazlar. Öyle olan yerlerde herkes avratını evine kapayıp o mevsimde asla dışarıya salı vermezler diye Nüzhetü'l-efkârda mesturdur.**”

Zengin vitamin (C, K, B1 ve B2) deposudur, bağırsaklara ve ishale iyi gelir, böbrek rahatsızlıklarına iyi gelir, sivillece ve siyah noktaların giderilmesine yardımcı olur, zihne iyi gelir, sindirimi kolaylaştırır, egzamaya iyi gelir, öksürüğe iyi gelir.

Fotoğraf 20: İğde yemişi.¹⁹

ikikardaşkanı (ikikardeşkanı)

(ایکی قرداش قانی) T.

Asparagaceae familyasından kenarları koyu kıvı, ortası koyu yeşil veya koyu bor-

19) <https://www.mynet.com/igdenin-faydalanerlerdir-igde-cekirdeginin-ve-suyunun-faydalaner-ve-zararlari-110104538992>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

do yahut koyu kırmızı yapraklı, 4 – 5 metre kadar boylanan, daha ziyade Honduras, Panama ile Asya ve Afrika'nın tropik, subtropik bölgelerinde yetişir; ejder kanı, kardeş kanı ağacı, ejder ağacı (*Dracaena deremensis*). 50'den fazla türü vardır. En önemli türü doğal olarak yetiştirilen *Dracaena Americana*'dır. "Meşhurdur..."

Tabii bârid ve yâbistir. Derece-i sâniyede kâbızdır. **Mideye kuvvet verir. Yumuşak dövüp yaralara ekseler onuldu.** Sair menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Korku ve ruhi bozukluklara, sinirleri yatıştırmaya, nefes darlığına, astıma, kanı durdurmaya, regl kanamalarını durdurmaya, küçük çocukların uykuda sıçramasına, kabızlığa, mide gazlarına, burun kanamalarına, altını ıslatan çocuklara, idrarını tutamayanlara fayda sağlar.

Fotoğraf 21: İkikardaşkanı (iki kardeşkanı).²⁰

imtilâ (امتلا) *Ar.*

Dolu olmak, aşırı yemeden gelen dolgunluk.

imtilâ olmak (امتلا اولمق) *T.*

Aşırı yemeden gelen dolgun olma hâli.

incir (incîr) (اينجير) *Far.*

Dutgillerden (*Moraceae*) familyasından, sütlü, iki evcikli, çiçekleri etlenmiş çiçek tablası içinde bulunan ve etli kısım meyve olarak yenen, yapraklarını döken, erkek ve dişi bireyin ayrı ayrı bulunduğu, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, yaprakları geniş dilimli bir ağaç (*Ficus carica*). "Tabiatı har ve ratbdır. Harareti azdır. **Gıdâ'iyeti sair meyvelerden âlâdır. Telyîn eder ve balgamlılarda kat'-ı atş eyler. Ekseriya ekli onu (anı) güzel eyler ve semirtir.** Sair menâfi-i kesfresi kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Kolon kanserini tedavi eder, diyabeti kontrol eder, koroner kalp hastalıklarını, kabızlığı önler, kolesterolü düşürür, alzheimer riskini azaltır, bronşiti, zührevi hastalıkları, cinsel işlev bozukluğunu tedavi eder

Fotoğraf 22: İncir (incîr).²¹

20) <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kardeskani-nedir-faydalari-nelerdir-1679.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

21) <https://www.sabah.com.tr/saglik/2019/05/26/incirin-faydalari-nelerdir-iste-sifa-deposu-incirin-faydalari?paging=4>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

incü (inci) (اينجى) T.

İstiridyeye gibi bazı kavkılı deniz hayvanlarında veya bazı yassı solungaçlılarda (Lamellibranchiata) kabuğun içine giren küçük bir kum tanesi gibi bir madde etrafında sedef birikmesi ile oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi. "İncinin irisine dürr-i yetûm denir. Üç miskal miktarı olur imiş ve sadef içinde tedricle yiyip suret bulur. Âlâsı Ummanî olup beyaz ve müdevver ve kebîr olur. Ednâsı Kulzümî olup siyaha mail ve sarı ve ufak ve gayr-ı müdevver ve sûrâhlı olur. **Sararmış inciyi turunc suyunda kaynatıp zımpara ile oğulsa çirkinini alıp saf ve beyaz eder. Ekli kalbi tefrîh edip mülattaf ve mukavvî-i a'zâ ve dâfi-i hafağân ve râfi-i emrâz-ı sevdâviyye olup südüd ve yarağân ve rûbuvvı izale eder ve bade's-sahk iktihâl olursa zulmet-i basar ve çepeli (sebeli) giderir."**

Fotoğraf 23: İncü (inci).²²

22) <http://www.ahseninci.com/inci-hakkinda-bilinmesi-gereken-her-sey>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

înhân (اينهان) T.

Obur. "... **çok yiyene** derler."

irin (ايريك) T.

Organizmanın herhangi bir yerinde iltihaplanma sonunda ölmüş hücre artıklarından ve bozulmuş akyuvarlardan oluşan, mikroplu veya mikropsuz, genellikle sarımtırak renkte koyuca sıvı, cerahat.

istiridyeye (استريديه) Rum.

Yumuşakçalar (Mollusca) dalının, yassı solungaçlılar (Lamellibranchiata) sınıfından, kabukları kalın ve üstü katmerli olup parçaları eşit olmayan, çukur olan sol kabukla vücudunu kayalara bağlayan, ılıman ve sıcak denizlerde yaşayan, güçlü kaslarla birbiri üzerine kapanan iki çeneti olan, eti beğenilen bir deniz yumuşakçası (*Ostrea edulis*). "Meşhurdur. Denizden çıkar... Midyeye dahi ıtlak olunur. Farisi'si kütüb-i müfredât-ı tıbda mezkûr olduğu üzere Arabi'de istimal olunan gibidir."

Fotoğraf 24: İstiridyeye.²³**iştîr** (اشتير) T.

Sirken de denilen bir çeşit ot. Kazayağtiller (*Chenopodiaceae*) familyasından,

23) <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvxLBzdGlyaWR5ZQ>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

10-150 cm kadar boyda, tek yıllık, otsu, çiçekleri gösterişsiz ve sonbaharda açan, yaprakları ıspanak gibi sebze olarak kullanılan bitkiler. Yabani ıspanak (*Chenopodium album*), yabani semizotu, labada [Karabuğdaygillerden, dere kıyılarında, sulak çayırarda kendiliğinden yetişen, çok yıllık ve yaprakları sebze olarak kullanılan bir bitki, efelek (*Rumex petientia*)]. "Maruf veteddır... Tabiatı ikinci derecede bârid ve ratbdır. **Evrâm-ı hâreye zimâd olunsa nafidir. Üsaresi gül yağıyla karıştırılıp güneş hararetinden arız olan baş ağrısına sürülse gayet ile nafidir.** Sair havassı kütüb-i tıbda mezkûdur."

Kalp sağlığını geliştirir, kilo kaybı sağlar, cilt sağlığını ve görünümünü iyileştirir, kırışıklıkları azaltır, kanseri önler, kemikleri güçlendirir, böbrekte kum ve taşı döküyor, kabızlığı önüyor.

Fotoğraf 25: İştir.²⁴

itburnu (ایتبورنی) *T.*

*Yaban gülünün meyvesi. Bir böğürtlen çeşidi. "Meşhur dikenli ağaçtır... **Tabiatı böğürtlene yakındır.** Tafsîl-i havassı kütüb-i tıbda mezkûr ve mesturdur." Bağışıklık sistemini güçlendirir, kabızlığa iyi gelir, kalp ve damar hastalıklarına karşı*

24) <http://www.milliyet.com.tr/pirpirim-otunun-faydalari-pembenar-detay-alternatif-tip-2736262/>

korur, kanseri engeller, kanın pıhtılaşmasına yardımcı olur, cildi güzelleştirir, kansızlığı önler.

Fotoğraf 26: İtburnu.²⁵

itüzümü (ایتاوزمی) *T.*

Patlıcangillerden bir bitki; böğürtlen Patlıcangillerden bir bitki; böğürtlen Yaralara lapa hâlinde uygulanır, romatizma ve mafsal ağrılarını keser, mesane spazmlarını geçirir.

Fotoğraf 27: İtüzümü.²⁶

25) <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/kusburnunun-faydalari-neler-40885321>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

26) <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-it-uzumu-nedir-faydalari-nelerdir-1552.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

kâbesamanı (كعبه صامانی) *T.*

Poaceae ailesinden, Hindistan kökenli, uzun ömürlü, 1. 5 metreye kadar uzayabilen, köklerinden elde edilen yağı kozmetikte kullanılan bir bitki (*Chrysopogon zizanioides*). "Meşhur ottur. Edviye makulesindedir... Tabiatı derece-i sâniyede har ve yâbistir ve muhallel ve müfettahtır. **Bevl ve hayz ve fuzelâti müderrerdır ve femm-i mi'dede olan vereme nafidir ve veca'-ı mefâsıl-ı bârid için matbuhunu içmeğe müdâvemetin nef'i vardır.** Sair havas ve menafii kütüb-i tıbda mezkûr dur."

Sulak alanları zararlı kimyasal ilaç artıklarından, organik artıklardan temizler, toprağın suya karışmasının önüne geçer, evsel atıkları, ağır metalleri, pestisitleri, mavi yeşil alg kaynaklı zehirli bileşikleri temizleyebilir, eğimli arazilerde toprağı tutar, kolay yanmadığı için orman yangınlarına karşı yangın şeritleri oluşturmada da kullanılır, böcekleri ve haşereleri uzak tutmada etkilidir, taze yaprakları yem bitkisi olarak da kullanılabilir.

Fotoğraf 28: Kâbesamanı.²⁷

kâbuli (کابولی) *Ar.*

Zencefilgiller familyasından, Hindistan taraflarında yetişen, meyveleri iğde çekirdeğine benzeyen çekirdek ve yaprakları tıpta kullanılan bir ot (*Embelia ribes*). *Bereç* olarak da bilinir. "Meşhur dur. Hint'ten gelir. Tabiatı derece-i ûlâda bârid ve yâbistir. **Midede olan ahlât-ı reddiye çıkarır. Azıcık ishali vardır. Rîh-i bâsûra nafidir.** Sair havassı kütüb-i tıbda mezkûr ve mukayyettir."

qadintuzluğu (قادینطوزلیغی) *T.*

Sarıçalı. "Meşhur dur. **Amberbâris** derler." İştah açıcıdır, kusmayı önler, harareti söktürür, hazım bozukluklarını giderir, öksürüğü keser, diş çürümelerini ve ağız içi yaralarını iyileştirir, hassas olan boğazları ferahlatır, siyatik, romatizma ve eklem ağrılarını giderir, ishal ve peklik için, siroza karşı vücutta meydana gelen şişliklerde kullanılır, kuvvet verici, damar daraltıcı, ateş düşürücü ve müşil olarak da kullanılır, kolera, dizanteri, vajinal ve üriner enfeksiyonlarda mikroorganizmaları öldürür, zararlı mikroorganizmaları yenerek bağışıklık sistemini güçlendirir; iskorbüt, kansızlık, iştme hastalıklarında şifalıdır, kan dolaşımını düzene sokar, malarya'ya (sıtma) karşı iyileştirici etki yapar, meme, bağırsak, akciğer, rahim kanserlerine karşı önleyici ve tedavi edici özelliği vardır, kalp romatizmasına iyi gelir, sinir yorgunluğunu ve üzüntüyü giderir, anormal kalp çarpıntısına karşı etkisi vardır, karaciğer hastalıklarını iyileştirir, safra kesesi hastalıklarını iyileştirir, mideye kayan sülüğü düşürür, mideyi kuvvetlendirerek mide zafiyetine karşı şifalıdır, irileşmiş dalağı küçültür, rahim iltihaplarında, bağırsak iltihaplarında

27) <https://www.lorganik.com/vetiver-bitkisi-nerdir-vetiver-nerelerde-kullanilir.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

kullanılır, tümörleri bastırır, mafsal iltihaplarını kurutur, bedeni güçlendirir, müşhildir, bağırsak sistemi için uyarıcıdır, haricen kullanıldığında bakterileri öldürücüdür.

Fotoğraf 28: Kadıntuzluğu.²⁸

kâğıd-ı hindî (كاغد هندی) *Far.*
Hinthelvası otu. "Meşhur eczadandır."

ķantaryon (قانتاريون) *Rum.*

*Kızılkantaron*gillerden, hekimlikte kullanılan, sarı çiçekli, acı köklu, küçük bir bitki (*Gentiana lutea*); *birleşik*gillerden, sarı, mavi, kırmızı çiçekli türleri bulunan otsu bir bitki (*Centaurea*); *kantaron*. "Meşhur ottur. Arabî'de dahi böylece müstamelidir. Farsî'si yine Arabî ve Türki'de istimali gibidir. Tabiatı har ve yâbistir. **Rahim ağrılarına nafidir. Veca'-ı mefâsıl için hukneye katsalar nafidir.** Sair havâssı kütüb-i tıbda mukayyet ve musarrahtır."

Antiseptik özellikler gösterdiğinden vücudu mikroplara karşı korur, iltihap önleyici etkiler göstererek vücutta oluşan iltihaplanmaların hızla iyileşmesine destek

28) <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kadin-tuzlugu-nedir-faydolari-nelerdir-1666.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

olur, hücrelerin daha hızlı yenilenmesini sağladığından yaraların da hızla iyileşmesine yardımcı olur, egzama, varis gibi cilt rahatsızlıklarında da olumlu etkiler gösterir, çay olarak tüketildiğinde hazmı kolaylaştırır, iştah açıcıdır, gastrit sorunu yaşayanlara destek olur, kanserli hücrelerin büyüyüp çoğalmasını engeller, vücudumuzdaki birçok hormonun düzenli bir şekilde salgılanmasına destek olur, âdet sancılarını dindirmede, kadınların menopoz döneminde etkilidir, sarı kantaron aynı zamanda bel ve baş ağrısı gibi sıklıkla yaşanan ağrıları azaltır, sinirleri yatıştırıyor, uykusuzluk, kaygı, korku gibi hislerin azaltır, mutluluk hormonlarının salgılanmasını destekler, oluşan sivilcelere karşı etkilidir, güneş yanığı gibi dönemsel cilt lekelenmelerinde de kullanılır.

Fotoğraf 29: Kantaryon.²⁹

ķaplan (قاپلان) *T.*

(*Felis tigris*) *Etçiller (Carnivora) takımının kedigiller (Felidae) familyasından bir memeli türü. Uzunluğu kuyruğu ile beraber 225-260 cm. Tarçın renkli olup enine kara çizgilidir. Kuyruğu püskülsüzdür. Asyada yaşar.* "Meşhur canavardır... Kaplan ziyade kuvvet ve kahır ve satvet sahibi bir hayvandır ve ziyade gazûbdur. Şöyle ki gazabından kendi nefsinı katl eder ve ziyade

29) <https://yemek.com/sari-kantaron-faydolari/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

ucb ve gururu vardır. Hatta cîfe ekil etmez ve kaçan tok olup uyusa üç gün tamam uyur. Uyandıktan aç uyanıp sayda azmeder ve ağzının rayıhası güzeldir. Arslan gibi bed-râyihalı değildir ve yılan ile beyinlerinde ziyade sadakat ve muhabbet vardır. Hatta doğurduktan elbette yavrusunun boynuna bir yılan sarılıp halka gibi durur ve o yavruyu sokup anınla taayyüş eder lakin öldürmez ve kaplanın iç yağı har ve yâbis-tir. **Fâlic marazına mübtelâ olan o yağı sürünse nef-i azîmi müşâhede eder. Sair havâssı o bapta mü'elâf olan kütübde mukayyet ve musarrahtır.**"

Fotoğraf 30: Kaplan.³⁰

ğargabükten (قارغه بوکن) T.

Hindistan, Güneydoğu Asya ve Kuzey Avustralyada yetişen, bitişik taç yapraklı iki çeneklilerden, yaprakları karşılıklı,

30) <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dp a2kvS2FwbGFu>, adresinden 12.03.2019'da alınmıştır.

çiçekleri talkım durumunda olan, meyvesi zehirli bir ağaç (Strychnos nux-vomice). "Hint'ten gelir değirmi dirhem kadar bir köktür. Katıdır ve rengi kemik rengi gibidir. Ziyade harareti vardır. **Ağular nev'indendir. Yiyeni öldürür. Hususen kuşları yediği saat öldürür. Bu diyarlar-da dahi meşhur ve maruftur.**"

Acı tadı ile iştah açıcıdır, vücuda kuvvet verir ve cinsel isteği ve gücü artırır, kalbi yavaşlatarak tansiyonu düşürür, migren ve adet sancılarını azaltır, gastrit, kabızlık, bulantı ve sinir hastalıklarında faydalıdır.

Fotoğraf 31: Ğargabükten.³¹

ğaramuğ (قاراموق) T.

Karanfilgillerden yaprakları zararlı bir bitki. "Meşhur siyah tanelerdir ki **ekser buğday arasında olur.**"

Soğuk algınlığını ve gribi giderir, vücutu rahatlatır, iştah açıcı ve güçlendiricidir, ateş düşürür, damar daraltıcıdır, kusmayı önler, safrayı artırır, kabızlığı giderir, karcaciğeri güçlendirir, yüksek tansiyon, menopoz, âdet ve varis şikâyetlerini giderir.

31) <http://integralpazarlama.com.tr/?pages,1761/karabuken-faydaları>, adresinden 12.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 32: Karamuk.³²

karanfıl (قرنفیل) *İt.*

Mersingillerden, Moliük adalarında, Filipinler'de ve Hindistan'da yetişen ve yaprakları sürekli yeşil kalan bir ağaç (Caryophyllus aromaticus). "Karanfıl tarçın gibi bir mübarek ağaçtır. İkisi dahi Hazret-i Âdem aleyhisselâmin gözü yaşından halk olunmuşlardır. Bazı Cezâyir-i Hint'te biter. Katı çok havâssı vardır. Tabiatı derece-i sâniyyede har ve yâbistir. Selesü'l-bevli kateder. Doğurmak isteyen avrat tahr hâlinde kürtüm küremez iken bir dirhem şerbet edip içse hamile ola. Eğer evlât istemeyen avrat günde bir tane erkek karanfıl ki çiçeklisidir yutsa hergiz hamile olmaya. Hîn-i cimâ, 'da ağızda karanfıl çiğneyip hâsıl olan rutubeti zeketine sürüp ba'de cimaa şüru etseler fail ve mef'ûla lezzet-i azîme hâsıl olur. Sair menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Karanfıl sindirim enzimlerinin salgılanmasını uyarıp sindirimi geliştirir; şişkinlik, mide rahatsızlığı, dispepsi ve bulantıyı azaltmak için de oldukça yararlıdır, karanfıl özleri zararlı patojenleri öldürecek kadar etkilidir, kanseri önleyici etkisi vardır, karaciğeri zararlı etkilerden koruyacak yüksek miktarda antioksidan içerir, karanfıllardan elde edilen ekstrakt-

lar kan şekeri düzeylerini kontrol etmede yardımcıdır, karanfıl kemik yoğunluğunu ve kemik mineral içeriğini muhafaza eder, bağışıklık sistemini artırır, ağrıyı azaltır, ağrı kesici özelliklerinden dolayı diş ağrısı için de kullanılabilir, karanfılın afrodisyak özelliklere sahip olduğu anlaşılmıştır, baş ağrısı için tedavi edici özelliği vardır.

Fotoğraf 33: Karanfıl.³³

kasnî (قاصنی) *T.*

Çadruşağı, şeytantesi ağacı vb. bitkilerden elde edilen bir zamk; baldırgan zamkı. "Tabiatı derece-i râbi'ada har ve yâbistir. Kaçan bal ile karıştırılıp göze çekseler bâsıraya ziyade kuvvet verir ve göze su inmeği meneyler. Sair menafii kütüb-i tıbda muharrer ve musarrahtır." Ağrıları keser, spazmları önler, iştahı açar, hazmı kolaylaştırır, saçkıran tedavisinde faydalıdır.

32) <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/karamuk-bitkisi-faydalari-nelerdir-40620037>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

33) <http://www.milliyet.com.tr/karanfilin-faydalari-pembelar-detay-alternatif-2623771/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 34: Qasnî.³⁴

qaya qoruğu

[قبه قوروغی (قايقوروغی)] T.

Ekşi, kara üzüm gibi meyveleri olan, kayalık yerlerde biten bir yaban bitkisi. “Meşhurdur. Daima taze ve sebz durur. Ekser dam üzerlerinde kiremitte biter... Tabiatı derece-i sâniyede bârid ve yâbistir. **Yaramaz yaralara nafidir ve sıcağın olan göz ağrısına üsaresini iktihâl eyleseler ziyade nafidir. Kaçan sirke ile kaynatıp içseler karından soğulcanları çıkarır.** Sair menafii kütüb-i tıbda mukayyet ve musarrahdır.”

Cilt iltihaplarında, egzamada ve nasır tedavisinde kullanılır.

Fotoğraf 35: Qaya qoruğu.³⁵

qaysı (قايصى) T.

Gülgillerden (*Rosaceae*), sıcak veya ılık iklimlerde yetişen, çiçekleri pembemsi beyaz bir ağaç (*Prunus armeniaca*), zerdali. “Qaysı birkaç nevidir. Âlâsı diyâr-ı Şâm'da olur. Bir nev'ine Horâsânî derler. Birine dahi Hamevî derler. Bir nev'ine dahi Kamerî derler. Tabiatı bârid ve ratbdır. Gerçi müfsid-i mi'dedir ama bir leziz meyvedir. **Çekirdeğini dövüp bavâsıra yakı eyleseler nef-i azîmi vardır.** Sair menfaat ve mazarratı kütüb-i tıbda mukayyet ve musarrahtır.”

Sindirimi kolaylaştırır, tokluk hissi sağlar, kilo kontrolüne yardımcı olur ve kabızlığa iyi gelir, kilo kontrolüne yardımcı olur, kabızlığa iyi gelir, bağışıklık sistemini, kalbi korur, cildi güzelleştir, kalp kaslarını besler, tansiyonu dengeler ve kan basıncının normal düzeylerde seyretmesini sağlar, kemik sağlığına, ağız ve diş sağlığına faydalıdır, bağışıklık sistemini güçlendirir, diş eti sorunlarının oluşmasını engeller ve ağız içi yaraların iyileşmesine yardımcı olur, kansızlığa karşı koruyucu etkiye sahiptir, hamileler, büyüme ve ge-

34) [http://www.agaclar.net/ forum/mutfak-digerleri/17117.htm](http://www.agaclar.net/forum/mutfak-digerleri/17117.htm), 10.03.2019'da alınmıştır.

35) <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kaya-korugu-nedir-faydalari-nelerdir-1684.htm>, 10.03.2019'da alınmıştır.

lişme çağındaki çocuklar için yararlıdır, deride yağ bezlerinin aktivitesini baskılar.

Fotoğraf 36: KAYISI.³⁶

keçisağalı (كچی صاقالی) T.

Ladengillerden bir bitki

Ateş düşürücü, terletici, iltihap önleyici, ağrı dindirici, safra söktürücü, idrar artırıcı ve antiseptik özellikleri vardır, romatizma, soğuk algınlığı, eklem iltihaplanması, bel ağrısı, gut, kas romatizması ve siyatik gibi hastalıkların tedavisinde, mesane ve böbrek rahatsızlıklarında, diş ve baş ağrılarında da kullanılabilir.

Fotoğraf 37: Keçisağalı.³⁷

36) <https://www.haberturk.com/kayisinin-faydolari-nelerdir-2094850>, 10.03.2019'da alınmıştır.

37) <https://www.poliklinik.org/kecisakali-bitkisi-faydolari.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

kekik (ككیک) T.

*Balıhbabagiller (Labiatae) familyasından, çiçekleri er dişi, çanak yaprakları iki dudaklı, taç yaprakları bir simetridir, mor, pembe, krem ya da beyaz renkli, meyveleri fındıksı tipte, uçucu yağ (timol) kapsayan ve baharat olarak kullanılan, antimikrobiyal etkili, ülkemizde 38 türle temsil edilen, otsu, tabanda odunsu, sürünücü gövdeli, çok yıllık bitkiler (Thymus vulgaris). “Meşhur ottur. Tabiatı derece-i sâlisede har ve yâbistir. Riyâhı tahlîl eder. **Galîz taamlar hazm ettirir. Bevli idrar eder. Sair havâssı kütüb-i tıbda mukayyet ve meşrûhtur.**”*

Görme yeteneğini artırmaya yardımcı olur, soğuk algınlığı, öksürük ve boğaz ağrısını tedavi eder, akne tedavisinde kullanılır, saç büyümesini destekler, solunum bozukluklarının tedavisinde yardımcı olur, kemikleri sağlıklı tutar, kardiyovasküler hastalıkların önlenmesine yardımcı olur, kan basıncını kontrol etmeye yardımcı olur, kas kramplarını tedavi eder, mükemmel anti bakteriyel özelliklere sahiptir, anemiyi önler.

Fotoğraf 38: Kekik.³⁸

38) <https://www.haberturk.com/kekigin-faydolari-nelerdir-iste-sifali-bitkilerden-kekik-hakkinda-faydali-bilgiler-hts-2149732>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

kene otu (کنه اوتی) *T.*

Sütleğengillerden, tropik bölgelerde yetişen, ağaç veya ağaççık durumunu alabilen, tohumlarından koyu bir bitkisel yağ elde edilen, bir yıllık otsu bitki, Hint baklası (Ricinus communis). "Tabiatı har ve yâbistir. Bazılar ratbdır demiş. **Müşhili balgamdır. Fâlicalkvaya nafidir. Sair havâssı kütüb-i tıbda mukayyet ve meş-rûhtur.**"

Kene otu tohumlarından elde edilen Hint yağı sanayide kayganlaştırıcı, hekimlikte ise iç sürücü olarak kullanılır. Yumuşatıcı olarak da kullanılabilir. İshale iyi gelir. Bağırsağı temizler.

Fotoğraf 39: Kene otu.³⁹

kenevir (کنویر) *T.*

Kendirgillerden, sapındaki liflerden halat, çuval vb. kaba örgüler yapılan, iki evcikli bir bitki, kendir (Cannabis sativa).

Kalp sağlığını korur, kenevir yağı kötü kolesterolü düşürür, iyi kolesterolü yükseltir, hormonları dengeler, menopoz dönemindeki kadınlara fayda sağlar, ilaç, kâğıt, yakıt ve kumaş yapımında kullanılır, otomotiv sektöründe de kenevirten faydalanılır, petrol ve petrokimya ürünlerine önemli bir alternatif olarak dikkat çeker, özü multipl skleroz (MS) ve romatizma gibi hasta-

39) <https://www.ot.gen.tr/keneotu.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

lıklarda spastik kasılmalar, kronik ağrılar ve sinir ağrıları gibi şikâyetlere karşı kullanılabilir, kanser, AIDS gibi hastalıklarda iştah açıcı özelliği de bulunuyor. Bugün dünyada 3 bin üründe kenevir kullanılır.

Fotoğraf 40: Kenevir.⁴⁰

kerevîz (کره ویز) *Far.*

Maydanogillerden, kökleri ve yaprakları sebze olarak kullanılan kokulu bir bitki (Apium graveolens). "Tabiatı üçüncü derecenin evvelinde har ve ikinci derecenin ortasında yâbistir. **Erde ve avratta cimâ'ı tahrîk eder. Bu sebepten uşak emziren avratı kereviz yemekten menederler ve sütü dahi taklîl eder ve tohumunu dövüp bir kendi kadar dahi şeker katıp sığır yağıyla karıştırıp üç gün biri biri ardınca istimal eyleseler takviyyet-i bâh etmekte bî-nazîrdir. Hem tohumu, hem kendi belki cümle eczası sar'aya kemal mertebe muzırdır. Masrû'da olan buharı a'âlî-i bedene tas'îd etmekle ziyan eyler."**

Vücudun vitamin ihtiyacının bir bölümünü karşılamaya yardım eder, astıma

40) <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/kenevir-nedir-kenevirin-faydalari-nelerdir-turkiyede-kenevir-uretimi-yapilabilir-mi/2>
<https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/kenevir-nedir-kenevirin-faydalari-nelerdir-turkiyede-kenevir-uretimi-yapilabilir-mi/11>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

fayda sağlar, kalp ve damar hastalıklarına iyi gelir, kalp krizi geçirme ve felce yakalanma riskini azaltır, kan basıncını kontrol eder, doğal bir antioksidandır, iyi bir idrar söktürücüdür, vücuttaki sıvı dengesini düzenler, tükürük salgısını ve mide suyunu artırır, hazmı kolaylaştırır, sindirim sistemini rahatlatmaya yardımcı olur, iştah açıcı özelliği vardır, bağırsaklarda gaz birikmesini önler, bağırsak hareketlerine fayda sağlar, bağırsaklarda kramp oluşmasını önler, bağırsıklık sistemini güçlendirir, şeker hastalığına karşı fayda sağlar, mide ağrısına iyi gelir, dizanteri ve sarılık gibi rahatsızlıklar için de faydalıdır, afrodizyak özelliği vardır, yaraların ve yanıkların kolay iyileşmesine yardım eder, anti bakteriyel özelliği vardır, cildi güzelleştirir, akne gibi cilt sorunlarına karşı fayda sağlar, se-def ve vitiligo gibi cilt hastalıklarında yararlıdır, balgam söktürücüdür, kadınların âdet dönemlerinin düzenlenmesine yardım eder, geciken menstrual döngüyü düzene sokar, kronik yorgunluğu giderici özelliği vardır, göz şişkinliklerine karşı lapa olarak kullanılabilir, nefrit ve hepatite, gut hastalığına faydalıdır, yaşlılarda hafıza kaybı ve unutkanlık için fayda sağlar, böbrek rahatsızlıklarına iyi gelir, vücuttaki toksin maddelerin atılmasına yardım eder, böbrek taşlarının düşürülmesine, vücuttaki şişkinliğin ve ödemin atılmasına, anemi yani kansızlık için de büyük fayda sağlar, sistit yani idrar yolu iltihabı için faydalıdır, karcaciğeri koruyucu özelliği vardır.

Fotoğraf 41: Kereviz.⁴¹

kestane (كستانه) *Rum.*

Kayngiller (Fagaceae) familyasından, ılıman iklimlerde yetişen, 25-30 metre kadar boylanabilen, kışın yapraklarını döken, fındık tipi meyvesi olan, kerestesi doğramacılıkta kullanılan bir orman ağacı (Castanea sativa). “Meşhurdur... Tabiatı derece-i evvelinde hararete mail yâbistir ve câlîdir. Kabızdır. Cima kuvvet verir. Lâkin müdâvemeti muzırdır. Sair havâsı kütüb-i tıbda mezkûrdur.”

Sindirim sisteminin düzenlemeye yardımcı olur, kestanedeki lifler kolesterolün düşürülmesine, kan şekerinin sabitlenmesinde faydalıdır, lif alımı tokluk hissiyatı vermesinden dolayı da kilo vermek isteyenlere yardımcı olur, bu lifler ayrıca dışkıların vücuttan çabuk atılmasını da sağlar, kabızlık ve benzeri sorunların çözülmesine yardımcı olur.

41) <https://www.saglikliyasam7.com/kereviz-kerevizin-faydaları/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 42: Keşane.⁴²

ķına [قنه قينا] Ar.

İki çeşenklilerden, tropikal bölgelerde yetişen, kurutulmuş yapraklarından kına elde edilen, beyaz çiçekli, küçük bir ağaç (*Lasonia inermis*). "Hinnâ" bir mübarek ağaçtır. Katı çok menafii vardır ve menafii hakkında çok hadîs-i şerîfe vârid olmuştur. Tabiatı derece-i ûlâda bârid ve sâniyede bâbistir. Muhalleldir. **Kaçan su ile pişirilip badehu ateş yanığına dökseler ziyade nafidir.** Sair havâssı kütüb-i tıbda mezkûr ve mukayyettir."

Ayak terlemelerine engel olur, dolamada kullanılır, uyuz ve egzamaya iyi gelir, guatrın üzerine bağlanırsa faydası görülür, sarılık, idrar zorluğu, gastrit ve kolitte iyileştiricidir, ağız yaraları ve deri çatlaklarını tedavi eder.

Fotoğraf 43: Kına.⁴³

kibrît (kibrit) (كبيريت) Ar.

Eğreltilerin kibritotuğiller familyasından (*Lycopodiaceae*), çiçeksiz bitkiler grubundan olup, ülkemizde 5, dünyada da 100 kadar türle temsil edilen, küçük ve sık yaprakları sapları örtecek biçimde dizilmiş, sporları dalların ucunda kozalak gibi toplanmış yaprakların üzerinde bulunan bir bitki (*Lycopodium annotinum*), kurtpençesi, kurtayağı. "Meşhurdur... Tabiatı har ve yâbistir. **Hikkeye ve cirbeye nafidir.** Sair havas ve menafii kütüb-i tıbda mezkûr ve mukayyettir."

Yaraları iyileştirir, hafızayı güçlendirir, ağız sağlığını korur, cildi yeniler, sindirimi düzenler, saçları canlandırır, bağışıklık sistemini korur, hormon dengesini düzenler, enfeksiyonu temizler.

42) <https://www.mynet.com/kestanenin-faydaları-keşane-ve-keşane-balı-nelere-iyi-gelir-faydaları-nelerdir-110104475100>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

43) <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kina-agaci-nedir-faydaları-nelerdir-1698.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 44: Kibrît (kibrit).⁴⁴

kilermenî (كل ارمنى) T./Far.

kilermenî: *Eczacılıkta kullanılmış olan kırmızı renkli kil.* "Meşhurdur... Tabiatı derece-i ûlâda bârid ve sâniyede yâbistir. Ziyade müceffettir. **Emrâz ve bâ'iyenin cümlesine koklamak ile ve içmek ile ve zimâd eylemek ile nafidir ve evrâm-ı hâriyye dahi nef-i azîmi vardır.** Sair havâs-sı kütüb-i tıbda mukayyettir." Alerji ve sivilceleri iyileştirmek için kullanılır.

Fotoğraf 45: Kilermenî.⁴⁵

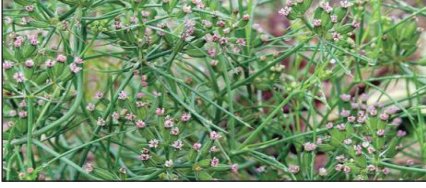
kimyûn (kimyon) (كيميون) Ar.

Maydanozgiller (Umbelliferae) familyasından, 50 santimetre yüksekliğinde, parçalı yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli, oval meyveli, meyveleri baharat olarak kullanılan, ana vatanı Mısır olan, bir yıllık otsu bir bitki (Cuminum cyminum). "Meşhurdur. Arabî-i galattır... Tabiatı hardır. **Yâhu tahlîl eder. Taamı hazmettirir. Kaçan sahk edip burun kanı kesilmeyen kimesne burnuna çekse o saat ru'âfi kateder. Göze kimyon suyunu çekse kanını giderir ve ziyade cilâ verir.** Sair havâs ve menafî kütüb-i tıbda mezkûr ve mukayyet ve muharrerdir."

Sindirimi düzenler, kas ve kemik gelişimini destekler, çocuklarda büyümeyi destekler, genç kadınların adet döneminde kaybettikleri kanın yenilenmesini sağlar, çocuklar tarafından tüketildiğinde çocukların sağlıklı kas ve kemik gelişimine katkıda bulunur, yemeklere katıldığında demir eksikliğini giderir, diyabetin tedavisine yardımcı olur, serbest radikallere karşı hücrelerimizi korur, yüksek kolesterolü düşürür, gıda kaynaklı hastalıkları önler, ilaç bağımlılığında kurtulmaya destek olur, astım ve bronşiti tedavi eder, kanseri önler, kalp sağlığına iyi gelir, sivilcelere, cilt kızarıklıklarına ve lekelere, cilt tahrişlerine ve güneş yanıklarına iyi gelir, cildi mantar ve mikrobik enfeksiyonlara karşı korur, daha sağlıklı, genç ve güzel bir cilde kavuşmaya katkıda bulunur, deri kaşıntılarını giderir, saç dökülmesi ve kepek oluşumunu engeller ve yeni çıkan saçların daha sağlıklı ve güçlü olmasını sağlar.

44) <https://www.nefisyemektarifleri.com/blog/kibrit-otu-faydaları-kimsenin-bilmediği-her-derde-deva-10-ozelligi/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

45) <https://www.lafsozluk.com/2014/05/kil-nedir-kilermeni-ne-demektir-anlami.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 46: Kimyûn (kimyon).⁴⁶

kişniş (كشنيش) T./Far.

Maydanozgiller (*Umbelliferae*) familyasından, 40-60 cm kadar boylanabilen, meyveleri iştah açıcı, yatıştırıcı, bağırsak gazlarını giderici olarak kullanılan, fazla miktarda alındığında dalgınlık, sarhoşluk yapan, özellikle şeker ve likör sanayiinde kullanılan, bir yıllık otsu bitki (*Coriandrum sativum*). "Meşhur büzürâttandır... Tabiatı derece-i ûlâda bârid ve saniyede yâbistir. **Taam üzerine ekip yeseler hafakanı defeder. Kalbe kuvvet verir. Müferrahtır.** Sair havâssı kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Kişniş tohumları pastacılıkta, baharat olarak bazı çorba ile yemeklerin hazırlanmasında, içki endüstrisinde ve kişniş sekerinin yapımında kullanılır, bazı yerlerde bitkinin körpe yaprakları salata ve güveçte pişen yemeklere katılır, gövde ve kökü de sebze gibi pişirilip yenir.

Fotoğraf 47: Kişniş.⁴⁷

koçboynuzu (قوچبوینوزی) T.

Orta Avrupa ve batı Asya'da ekilmemiş topraklar, orman kenarları ve çayırarda rastlanan yabancı bir ot; taş yoncası, pire otu, tıbbi kokulu yonca (*Melilotus Officinalis*). "Meşhur edviyedendir. Tabiatı derece-i ûlâda har ve yâbistir. Bazılar mutedildir dediler. **Muhalleldir. Mefâsılda olan şişleri tahlil eder. Eğer yalnız su ile karıştırıp yaramaz çibanlara vursalar gayet nafidir.** Sair havâssı kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Göğüs yumuşatıcı, balgam söktürücü, yatıştırıcı, barsak gazlarını giderici ve ishal kesicidir. Bundan elde edilen karaciğerde kandaki pıhtılaşma faktörlerinin yapımını engelleyerek kanı sulandıran kumarin tıpta önemli bir ilaçtır. Tıkanık damarları açar ve tıkanmayı engeller.

46) <https://www.medikalakademi.com.tr/kimyoun-faydalari-nelerdir-nasil-kullanilir-kimyoun-cayi-nasil-yapilir/#kimyon-faydalari>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

47) <https://www.sabah.com.tr/kisnis-nedir-faydalari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 48: Kõçoõboynuzu.⁴⁸

ķudrethelvası (قدر تحلواسی) *T.*

Beyaz çiçekli, 5-9 yaprakçıklı, 20 metre kadar yükselebilen, Kuzeybatı ve Batı Anadolu'da yaygın olan bir ağaç (Fraxinus ornus). "Tabiatı har ve yâbistir. Bazılar mu'tedildir demiş. Bazılar dahi tabiatı yağdığı ağacın tabiatına tabidir dediler. Sadra ve riyeye ve istirhâ-i mideye nafidir ve safrayı ishal eder ve dimağı riyâh-ı galîzeden pak eder. Sair menafii kütüb-i tıbda mübeyyen ve mukayyettir."

Kolay kullanılır, müshil etkisi vardır.

Fotoğraf 49: Kõdrethelvası.⁴⁹

48) <https://www.sifalibitkilerim.com/sifali-bitkiler-sozluğu/tas-yoncasi.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

49) <https://www.sağlikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kudret-helvasi-nedir-faydaları-nelerdir-1708.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

ķudurmaķ (قودورمق) *T.*

Kuduz hastalığına yakalanmak, kuduz olmak. "Meşhurdur. Kõpek ve kurt gibi hayvanlarda vaki olur."

ķuduz otu (قودوز اوتی) *T.*

Turpgillerden, bahçelere sis olarak dikilen bir bitki, kuduz otu, deli otu (Alyssum). "Tabiatı derece-i îlâda har ve yâbistir. Ziyade muhalleldir. Kuduz ısırđına ve akrep soktuğuna gayet nafidir. Sair menafii kütüb-i tıbda mukayyet ve mesturdur."

Ödem hastalığında, mesane taşlarının düşürülmesinde, spazm ve ağrıları gidermede faydalıdır.

Fotoğraf 50: Kõduz otu.⁵⁰

ķuduz (قودوز) *T.*

Kõpek, kedi, tilki vb. memeli hayvanlardan ısırma, tırmalama veya salya yolu ile insana geçen, genellikle çırpınma, sudan korkma şeklinde beliren, zamanında aşı yapılmazsa ölümlle sonuçlanan hastalık.

50) <http://www.ebitki.com/index.php?hq=Alyssum%20artvinense&gr=Latince>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

ķulunç otu (قولونچاوتى) *T.*

Doğu Asya'da yetişen, kök ve sapları baharat olarak kullanılan zencefilgillerden, aynı adla anılan kök sapları baharat olarak kullanılan güzel kokulu bir bitki (Galanga officinalis), havlican. “Meşhur edviyedendir... Tabiatı derece-i sâliste har ve yâbistir. **Mideye ziyade nafidir. Bâridü'l-mizâc olanlara bundan enfa' deva olmaz. Hazımlarına ve a'zâ-i bâtinalarını takviyette bî-nazîrdir. Ziyade bâha kuvvet verir. Şehvet-i cimâ'ı artırır.** Sair havâssı kütüb-i tıbda mukayyet ve meşrûhtur. İştah açar ve mideyi güçlendirir, mide ve bağırsaktaki gazları giderir, soğuk algınlığı, nezle ve gripte olumlu sonuçlar verir, idrarı ve balgamı söktürür, romatizmaya karşı etkilidir, akı kuvvetlendirir, göğsü yumuşatır, kadınlardaki akıntuları düzenler, sinirleri güçlendirir, hıçkırığı keser, dispepsiye (karındaki sürekli ağrı) iyi gelir, cinsel gücü artırır, çocukların altı ıslatmamalarında yardımcı bir takviyedir, ağız kokusunu giderir, sinir sistemini etkileyerek baş ağrısı ve baş dönmesini giderir, ağız ağrılarından (yara, ülser) şifalar sunar, tükürük salgısını fazlalaştırır.

Fotoğraf 51: Kūlunç otu.⁵¹

51) <https://www.sabah.com.tr/fotohaber/saglik/havlican-nedir-faydolari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

ķulunç (قولونچ) *T.*

Şiddetli omuz ve sırt ağrısı (Enteroljia kataralis). “**Meşhur marazdır.** Arabî-i galattır.”

ķurdaşeni (ķurdeşen) (قورداشنى) *T.*

Ciltte çeşitli sebeplerle oluşan kaşıntılı döküntü, ürtiker. “**Meşhur marazdır.**”

ķuşetmeęi (ķuşekmeęi) (قوشاتمكى) *T.*

Turpgillerden, çorak yerlerde yetişen, beyaz veya mor çiçekli, eskiden hekimlikte kullanılmış olan otçul bir bitki, çoban-dağarcığı (Thlaspi). “Meşhur ot tohumudur... Tabiatı har ve ratbdır. **İlel-i sevdâ-viyeye ziyade nafidir. Bâha kuvvet verir.** Sair menafii kütüb-i tıbda mesturdur.”

İdrar söktürür, ishali durdurur. Kan şekerini düşürür, karın ağrısına iyi gelir, doğum sonrası kanamalara, âdet kanamalarına iyi gelir, çayı mide ve bağırsak hastalıklarına iyi gelir, antioksidandır,

Fotoğraf 52: Kūşetmeęi (ķuşekmeęi)⁵²

52) <https://hthayat.haberturk.com/saglik/organik/haber/1061670-madimak-otunun-faydolari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

ķuzukulađı (قوزيقولاغی) T.

Karabuğdaygillerden, nemli yerlerde yetişen, yaprakları salata olarak kullanılan, çiçekleri iki evcikli ve kırmızımtırak bir bitki, ekşikulak (Rumex acetosa). "Hum-mâzın hangi (kanı) nev'i olur ise tabiatı bârid ve yâbistir ve onda bir miktar rütûbet-i arziyye dahi vardır. Kaçan gül yağı ve zaferan ile karıştırılıp zımâd olursa şedit olan şeyleri tahvil eder. Sair menafii kütüb-i tıbda mukayyet ve mezkûrdur."

Bedeni güçlendirir, diş eti problemlerine iyi gelir, sedef ve egzama gibi deri hastalıklarına iyi gelir, bağırsakları yumuşatır ve müshil etkisi yaratır, kabızlığa karşı iyi gelir, idrar söktürücü etkisiyle böbrekleri çalıştırır, kökleri safra sökmeye yardımcıdır, idrar söktürür, mide şişkinliğini giderir, kökü kaynatılıp içilirse bütün kaşıntıları keser, yeşil tohumları kaynatılıp içilecek olursa, anne sütünü artırır, mesane tıkanmasını giderir, iştah açar, ishali keser, harareti söndürür, susuzluğu keser, günümüzde kuzukulağı otu unutulmaya başlanmıştır, yapraklarının haşlanması çıbanların iyileştirilmesine yardımcı olur, güneş yanıklarında rahatlatıcıdır, yaprakları toplanıp ezilerek lapası yapılır ve güneş yanığı olan bölgeye dışarıdan uygulanır.

laķve (لقوه) Ar.

Yüz felci. "Bir illettir. El-iyâzübillâhi te'âlâ yüz göz eğilir meşhur marazdır. Bu vecih üzere Türki'de maruf ve müstameldir. Lâkin Arabi'dir."

marsama (مارصمه) T.

Birleşikgillerden, papatyagiller (Asteraceae) familyasından, 5 cm ile 100

cm arasında değişen yükseklikte bulunabilmekle birlikte, yaprakları da tüylü ve parçalı, çiçekleri düz beyaz, fildişi beyazı, sarı ya da altın sarısı, yaprakları nane gibi güzel kokulu olup yemeklere konan, birçok türleri olan, çok yıllık, nane ve yaban kekiğinin gibi bitkilerin ortak adı (Achillea millefolium), kandil çiçeği, civanperçemi, beyaz civanperçemi, sarı civanperçemi, akbaşlı, barsama otu, bin bir yaprak otu ve kandil çiçeği. "Meşhurdur. Güzel kokulu yapraktır... Tabiatı har ve yâbistir. Füzül-ı balgamiyeden dimâği tahlil eder. Sudâ'-ı bâride nafidir. Çiğ iken ekl etmek nisyanı giderir. Hafızayı artırır. Kaçan sirke ile tabak olunup suyunu sürünseler kehleyi kırar. Sair menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Mide rahatsızlıklarına faydalıdır, mide kanamaları, mide kanseri ve mide ülseri gibi hastalıklarda kullanılır, tazesinin suyu solunum yollarını temizler, öksürük ve soğuk algınlığı tedavisi için kullanılır, taze sıkılmış öz suyu bacak yaralarına ve hemoroite sürülerek kullanılır, harici olarak her türlü yarada kullanılır, antiseptik özelliğe sahiptir, egzamalara iyi gelir, saç dökülmelerine karşı da kullanılır, bel ağrıları için de tavsiye edilir, düzenli kullanıldığında migreni yok edici özelliğe sahiptir, civanperçemi bayanların cilt bakımında vazgeçilmezlerdendir.

Fotoğraf 53: Marsama.⁵³

53) <https://bilgili.web.tr/civan-percemi-faydaları-zararları/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

marûl (مارول) Rum.

Papatyagiller (Compositae) familiasından, yeşil yaprakları sebze olarak kullanılan, yuvarlak olanlarına yuvarlak başlı bahçe marulu, aysberg de denilen otsu bitki (Lactuca sativa). "Tabiatı bârid ve ratbdır. **Lâkin itidale karîbdır. Münevverdir ve bevli idrar eder. İştihayı ziyade eder.** Sair menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Marulun cilt sağlığına faydalıdır, marul uykusu sorunlarını giderebilir, etkili bir idrar söktürücüdür, uykusu sorununu çözmeye etkilidir, saç sağlığına faydalıdır, gebelik döneminde en çok ihtiyaç duydukları vitaminlerin başında K vitamini marulda bolca vardır, antioksidandır, marul kilo vermeyi kolaylaştırır, beyin sağlığına etkilidir, toksinleri temizler, kan şekeri seviyesini korumaya yardımcıdır, kalp ve damar sağlığını korur.

meyân kökü (ميانکوی) T.

Fasulyegillerden, 30-60 santimetre yüksekliğinde, tüysü yapraklı, mavimsi, mor çiçekli, tatlı olan toprak altı bölümleri hekimlikte ve serinletici içkilerin yapımında kullanılan, çok yıllık otsu bir bitki, meyan (Glycyrrhiza glabra). "Meyan kökünün tabiatı mutedildir. Cüz'î hararete maildir. **Hummaya nafidir.** Sair havâssı kütüb-i tıbda mukayyet ve musarrahtır."

İdrarı arttırır, müshil özelliği vardır, hazımsızlık, şişkinlik ve gaz sorunlarını azaltır, kadınların hormon seviyelerini normalleştirmeye yardımcı olarak menoz semptomlarını tedavide faydalı olur, regl öncesi oluşan ağrı ve gerginliği azaltır, anti iltihapsal aktivitesi nedeniyle şişmeler

ve arteritleri iyileştirmede yararlı olur, çayı yorgunluk giderici etki yapabilir, karaciğeri korur ve destekler, virtüs kaynaklı karaciğer hasarında önleyici ve koruyucudur, kronik yorgunluk ve fibromiyalji de belirtileri azaltır, enerjiyi artırır, bitkinliği giderir, ses kısıklıklarına iyi gelir, göğüs yumuşatıcı ve balgam söktürücüdür.

Fotoğraf 54: Meyân kökü.⁵⁴

midye (مدیه) Rum.

Yassı solungaçlılar (Lamellibranchiata) sınıfından, kabuğu eşit parçalı, ön tarafı sivri ve uzun, art tarafı yuvarlak üçgen biçiminde olan, denizlerin kayalık yerlerinde kümeler hâlinde yaşayan bir yumuşakça cinsi (Mytilus). "Meşhurdur. Deryada olur kabuklu bir hayvandır... İstiridye maddesinde mezkûrdur. Anda tahrir olan esaminin cümlesi midyeye dahi itlak olunur. **Eklinin halline de hurmetine de fetva verilmiştir** diye İmam Suyûtî'nin Dîv-i Elfû'l-hayvân'da mezkûrdur."

İçinde barındırdığı protein sayesinde et ihtiyacından kaynaklı proteinin bir kısmını karşılamış olur, içinde barındırdığı selenyum nedeniyle trout bezlerine fayda sağlar, A vitamini oranı yüksektir, gözlere iyi gelir ve bağışıklık sistemine destek olur.

54) <https://www.sabah.com.tr/meyan-koku-nedir-faydalari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 55: Midye.⁵⁵

misk (مسك) *Ar.*

Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde. "Meşhurdur. Arabi'dir. Türki'de dahi böyle müstameldir... Tabiatı derece-i sâniyede har ve derece-i sâlisede yâbistir. Lâtifdir. Taşradan sürmek ile a'zâ-i zâhireye kuvvet verir ve şerbet ile şemm ile a'zâ-i bâtınaya kuvvet verir ve dahi başta olan illetlerin cümlesine nafidir. Sair havâssı kütüb-i tubda mezkûr ve musarrahtır."

Hafızayı güçlendirir, cinsel gücü artırır, kalbi rahatlatır, baş ağrısına iyi gelir, cesaret verir, manevi yönden etkilidir, sakinleştirici özelliği vardır, kadınların hamile kalmasını hızlandırır, nezle gidericidir, soğuk algınlıklarına iyi gelir, iç ve dış azalara güç verir, felce, basura iyi gelir, bunun için basura sürülmesi gerekir, gut hastalığından koruyucu etkisi vardır, ter kokusunu güzelleştirir.

55) <http://www.kadinlahersey.com/midye-dolmanin-faydolari-zararlari-hamilelikte-midye-yemek.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 56: Misk.⁵⁶

miskkedisi (مسككديسى) *T.*

Kediye benzer bir hayvan, bazılarınca bir maymun.

Cinsiyet organlarının yanında bulunan bezden salgıladıkları koyu kahverengi bir sıvıdan parfüm yapımında yararlanılır.

Fotoğraf 57: Miskkedisi.⁵⁷

misvağ (مسواك) *Ar.*

Kuzey Afrika, İnan ve Hindistan'da yetişen dikensiz küçük bir ağaç; bu ağacın, ucu dövülmüş fırça durumuna getirilen ve diş temizliğinde kullanılan çubuğu. "Meşhur ağaçtır. İstimali mesnûndur."

56) <https://www.ibrahimfirat.net/2018/01/misk-nedir-ve-faydolari-hakkinda.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

57) <https://www.nkfu.com/misk-kedisi-hakkinda-bilgi/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Diş etlerini güçlendirir, ağız kokusunu giderir, diş çürümelerini önler, zekâyı güçlendirir, iştahı artırır, balgamı keser, görüşü güçlendirir, sesi berraklaştırır, dişleri parlattır, uykuyu giderir, verem hastalığını önler, yemeğin sindirilmesine yardımcı olur, bedenin rutubetini keser, mide gazını önler, güzel konuşmaya yardımcı olur, kökleri kaynatılıp içilirse bel soğukluğunu önler, çorba kıvamında içilirse dalak ağrılarını giderir, ağız kuruluğunu önler.

Fotoğraf 58: Misvak.⁵⁸

nişâdır (نشادور) *T./Far.*

Amonyak. "Meşhurdur. İki nevidir. Bir nev'i madenî bir nev'i amelîdir. Madenîsi Semerkant nahiyesinde bir dağdır. Bir mağaradan çıkar ve münce mid olur. Amelîsi kiremit ocağından ve hamam külhanından hâsıl olur."

Mide suyunu alır, mide sarkmasını, egzamayı önler. Haricen: Küçük dil sarkmasında ve boğaz ağrısında boğaza az bir miktar üfütülür, aynı şekilde üfürüldüğünde çene çıkmasını önler, bademcik, larenjit, farenjit, boğaz ağrısı, temreği, parmak şişmesinde etkilidir.

Fotoğraf 59: Nişâdır.⁵⁹

oğul otu (او غلاوتی) *T.*

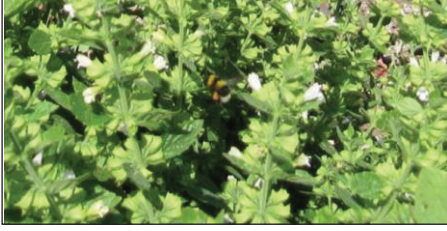
Ballıbabagillerden, 20-150 santimetre yüksekliğinde, tıpta yapraklarından yararlanılan çok yıllık ve otsu bir bitki, kovan otu, melisa (Melissa officinalis). "Tabiatı derece-i sâniyede har ve yâbistir. **Balgamî ve sevdavî illetlere gayet nafidir ve ağır kokusunu (kokusun) güzel eyler. Kalbe ve ciğere nafidir. Ziyade ferahı vardır ve hafakanı izale eder. Zihni saf eyler.** Sair havass-ı menafîi kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Stresi azaltmakta oldukça etkili bir bitki olan oğul otu sinirleri yatıştırarak migren, baş ağrısı, kulak çınlaması, baş dönmesi, uykusuzluk, sara (epilepsi) ve sinir krizlerinde faydalı olur, insanı ferahlatarak depresyon, melankoli, huzursuzluk ve iç sıkıntısını giderir, kan şekeri ve tansiyonu düşürür, hıçkırığı keser, soğuk algınlığı, boğaz ağrısı ve nefes darlığına karşı faydalıdır, mide ve bağırsak gazlarını ve ağrılarını giderir, kalbi kuvvetlendirir, beyin damarlarını açar ve hafızayı güçlendirir, aybaşı kanamalarını düzenler ve ağrılarını azaltır, ayrıca, hazmı kolaylaştırır.

58) <https://www.yeniakit.com.tr/haber/bir-kutlu-hizmet-hira-nur-vakfi-248536.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

59) <https://www.sifalibitkilerim.com/sifalibitkiler-sozlugu/nisadir.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 60: Oğul otu.⁶⁰

öksürük otu (اوکسورکاوئی) T.

Gövdesi pullarla kaplı, sarı çiçekli, ekin tarlaları için zararlı, çok yıllık ve otsu bir bitki; devetabanı (*Tussilago farfara*). "Farisî'sifasîh değildir. Lafz-ı Yunanî'dir. Lâkin Arabî'de ve Farisî'de müstameldir. **Mezbur ot öksürüğe nafidir. Ancak edviye-i hârrdandır.** Sair havası kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Öksürüğü ve solunumla ilgili başka birçok rahatsızlığı iyileştirmede kullanılır, astım, ses kısıklığına, bronş enfeksiyonlarına ve idrar yolu rahatsızlıklarına karşı etkilidir, bağırsak kurtlarını atmada işe yarar, vücuttaki şişmiş bölgelere, ağrıyan eklemlere, kramp giren kaslara, kaşıntılara, yaralara ve diğer vücut tahrişlerine de uygulanır, migren ağrılarında, uyuşukluk ve mevsimsel alerjilerde, bronşiti hafifletmede, incebağırsak rahatsızlıklarını yatıştırmada kullanılır.

60) <http://www.medyagazete.com/sifali-bitkiler/ogul-otunun-faydaları-h9964.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Fotoğraf 61: Öksürük otu.⁶¹

ördek (اوردک) T.

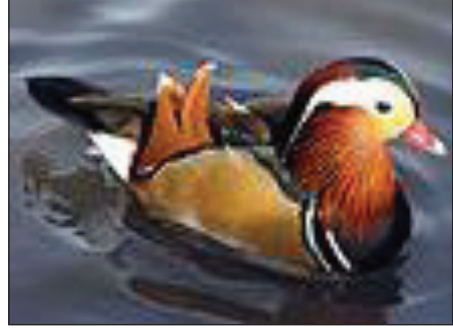
Anatinae alt familyasından hemen hemen dünyanın tüm sulak bölgelerinde yaşayan perde ayaklılardan, evcil ve yabani türleri bulunan su kuşu (*Anas*). "Tabiatı hardır. Rütübet-i fazliyesi ziyadedir. **Geç hazm olur ve yağı dai'ssalebe ve zatlucenbe tilâ olursa nafidir ve dili ekl olursa taktîr bula. Nafidir.** Sair havas ve menafii kütüb-i tıbda mezkûrdur."

Yüksek miktarda demir içerdiğinden kandaki kan hücrelerinin sayısını artırarak anemi gibi ciddi hastalıkların riskini azaltır. İçerdiği niasin maddesi sebebiyle metabolizmadaki yağı enerjiye çevirerek vücudun yağ tutmasını önler. Kötü kolesterol seviyesini düşürerek kalp ve damar hastalıklarına iyi gelir. Vücudumuzun protein sentezi için B6 vitaminine ihtiyacı vardır. Bu sayede antikor oluşturarak vücudu hastalıklara karşı güçlendirir, ergenlik geçişlerinde âdet dönemlerinde ya da hamilelik sürecindeki dengesizliği düzenleyerek daha sağlıklı bir geçiş sağlar. Ördek yumurtası içerdiği omega 3 yağ asidi sayesinde sinirleri yatıştırarak depresyon ve yorgunluk gibi rahatsızlıklara iyi gelir.

61) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/oksuluk-otu-nedir-faydaları-nelerdir-40751467>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Aynı zamanda sinir sisteminde deforme olan hücreleri yenileyerek sinir sinyallerinin beyne daha sağlıklı ulaşmasını sağlar, bağışıklığı güçlendirir, hastalıklara karşı vücudun direncini artırır, vücutta oksijen oranını destekler, vücuttaki yağı enerjiye çevirerek kilo almayı engelleyerek gün boyu dinç olmayı destekler, ensülin direncini azaltır, sağlıklı bir kan akışı sağlar, kalp ve felç gibi rahatsızlıkların önüne geçer, taşıdığı A vitamini bakımından göz

kuruluşunu önler. Protein bakımından zengin olan ördek yumurtası kısa sürede doku ve organların yenilenmesini destekler.

Fotoğraf 62: Ördek.⁶²

62) [http://www.yasemin.com/saglik/haber/2794190-ordek-yumurtasinin-faydolari-nelerdir-hangi-hastalıklara-iyi-gelir,](http://www.yasemin.com/saglik/haber/2794190-ordek-yumurtasinin-faydolari-nelerdir-hangi-hastalıklara-iyi-gelir, adresinden) adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Sonuç

Esad Mehmed Efendi' tarafından hazırlanan *Lehçeti'l-Lügat* Türkçeden Arapça, Farsçaya hatta Türkçeden Türkçeye bir lügattir. Eserde çoğu terim olmak üzere Türkçe kelimelere yer verilmesi *Esad Efendi'*ye Türkçülük, Türkçecilik ve dil bilimi alanında mümtaz bir yer ayırır. Alternatif tıbbın gündemde olduğu bir dönemde geçmişte yapılan tecrübeler doğrultusunda eserde yer alan bitki, hayvan, taş veya çeşitli maddelerin tıbbi yararlarının konuyla ilgilenenler açısından önem arz edecektir. Özellikle dil çalışması yapanların zooloji, biyoloji, kimya ve tıpla ilgilenenlerin de eserden faydalanacağı şüphesizdir.

Kaynakça

- Faydalanılan sözlükler ve kaynaklar *Lehçeti'l-Lügat'te Tıbbi İsimler III*'te verilecek.
- <https://www.saglikliyasam7.com/kereviz-kerevizin-faydolari/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <http://integralpazarlama.com.tr/?pages,1761/karabuken-faydolari>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <http://www.agaclar.net/forum/mutfak-digerleri/17117.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <http://www.ahseninci.com/inci-hakkinda-bilinmesi-gereken-her-sey>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

- <http://www.yasemin.com/saglik/haber/2794190-ordek-yumurtasinin-faydalari-nelerdir-hangi-hastalıklara-iyi-gelir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://bilgili.web.tr/civan-percemi-faydalari-zararlari/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://hthayat.haberturk.com/saglik/organik/haber/1061670-madimak-otunun-faydalari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://sagligimicin.com/forum/konular/erguvan-agaci-bitkisinin-faydalari-nelerdir-nasil-hazirlanir.6743/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.1organik.com/vetiver-bitkisi-nedir-vetiver-nerelerde-kullanilir.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.diyadinnet.com/kadin-110-gelincik-cicegi-ve-gelincik-ciceginin-faydalari>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.haberturk.com/kayisinin-faydalari-nelerdir-2094850>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.haberturk.com/kekigin-faydalari-nelerdir-iste-sifali-bitkilerden-kekik-hakkinda-faydali-bilgiler-hts-2149732>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.ibrahimfirat.net/2018/01/misk-nedir-ve-faydalari-hakkinda.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.kuslar.gen.tr/ibibik-kusu.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.lafsozluk.com/2014/05/kil-nedir-kilermeni-ne-demektir-anlami.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.medikalakademi.com.tr/kimyonun-faydalari-nelerdir-nasil-kullanilir-kimyon-cayi-nasil-yapilir/#kimyon-faydalari>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.mynet.com/igdenin-faydalari-nelerdir-igde-cekirdeginin-ve-suyunun-faydalari-ve-zararlari-110104538992>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.mynet.com/ihlamurun-faydalari-nelerdir-ihlamur-neye-iyi-gelir-nasil-demlenir-110104516480>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.mynet.com/isirgan-otunun-faydalari-nelerdir-isirgan-otu-neye-iyi-gelir-110104552280>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.mynet.com/kestanenin-faydalari-kestane-ve-kestane-bali-nelere-iyi-gelir-faydalari-nelerdir-110104475100>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.nefisyemektarifleri.com/blog/kibrit-otu-faydalari-kimsenin-bilmediği-herderde-deva-10-ozelligi/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.nkfu.com/misk-kedisi-hakkında-bilgi/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.ot.gen.tr/keneotu.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.poliklinik.org/kecisakali-bitkisi-faydalari.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

- <https://www.sabah.com.tr/meyan-koku-nedir-faydalari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sabah.com.tr/fotohaber/saglik/havlican-nedir-faydalari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/kenevir-nedir-kenevirin-faydalari-nelerdir-turkiyede-kenevir-uretimi-yapilabilir-mi/2>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/kenevir-nedir-kenevirin-faydalari-nelerdir-turkiyede-kenevir-uretimi-yapilabilir-mi/11>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sabah.com.tr/kisnis-nedir-faydalari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2014/11/24/ebegumecinin-faydalari-nelerdir>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2019/05/26/incirin-faydalari-nelerdir-iste-sifa-deposu-incirin-faydalari?paging=4>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-it-uzumu-nedir-faydalari-nelerdir-1552.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kadin-tuzlugu-nedir-faydalari-nelerdir-1666.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kardeskani-nedir-faydalari-nelerdir-1679.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kaya-korugu-nedir-faydalari-nelerdir-1684.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kina-agaci-nedir-faydalari-nelerdir-1698.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-kudret-helvasi-nedir-faydalari-nelerdir-1708.htm>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sifalibitkilerim.com/sifali-bitkiler-sozlugu/enir.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sifalibitkilerim.com/sifali-bitkiler-sozlugu/guneyik.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sifalibitkilerim.com/sifali-bitkiler-sozlugu/nisadir.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.sifalibitkilerim.com/sifali-bitkiler-sozlugu/tas-yoncasi.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/bir-kutlu-hizmet-hira-nur-vakfi-248536.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/ilgin-hangi-hastaliklara-iyi-gelmektedir-495048.html>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

<https://yemek.com/egrelti-otu/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

<https://yemek.com/sari-kantaron-faydaları/>, adresinden 10.03.2019'da alınmıştır.

Şeyhülislam Mehmed Esad Efendi, (1999). *Lehçetü'l-lügat*. (haz. Kırkılıç, H. A.), (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları,